

Z P R A V O D A J

Vydává
Národní informační,
vzdělávací
a osvětové středisko
bezpečnosti práce
při Výzkumném ústavu
bezpečnosti práce, v.v.i.

www.suip.cz http://osha.europa.eu/fop/czech-republic/cs/

číslo 3/2009

www.bozpinfo.cz www.vubp.cz

Program „Bezpečný podnik“ v roce 2009

V současnosti je podstatným nástrojem v oblasti bezpečnosti práce zdůrazňování důležitosti aktivního zapojení zaměstnavatelů a zaměstnanců. Další úsilí musí být zaměřeno na změnu postoje zaměstnavatelů, tj. odklon od formálního posuzování BOZP. Tímto způsobem se můžeme pomyslně blížit k podniku, který se snaží chovat bezpečně. Jednou z povinností zaměstnavatele je hodnotit rizika na základě soustavného vyhledávání nebezpečných činností a procesů pracovního prostředí a pracovních podmínek a v případě, že není možné tato rizika odstranit, přijmout opatření k omezení jejich působení tak, aby ohrožení bezpečnosti a zdraví zaměstnanců bylo minimalizováno. Ve slově „minimalizováno“ můžeme tedy rovněž vidět význam slova „bezpečný podnik“.

Pojem „bezpečný“ může být chápán různě. Mnoho z nás přichází každodenně v domácnosti do styku s čistícími prostředky, aniž si uvědomí, že některé z nich mohou obsahovat nebezpečné chemické látky. Nebezpečná vlastnost je vyjádřena na obalu piktogramem a větami o nebezpečnosti. Fakt, že přípravek lze běžně zakoupit v obchodě, může u mnohých vést k podcenění rizika při manipulaci s tímto přípravkem. Přípravek však neztrácí svou nebezpečnost, pouze se můžeme snažit tuto nebezpečnost odstranit nebo minimalizovat za použití preventivních opatření. V tomto případě nakládám s přípravkem v souladu s návodem k použití.

V roce 2009 byly do programu „Bezpečný podnik“ zapracovány změny, které reagují na požadavky nové normy OHSAS 18001:2007, požadavky právních předpisů pro oblast bezpečnosti práce a ochrany zdraví a dále na požadavek na snižování pracovní úrazovosti. Změny, které budou platné od 1. 11. 2009, by měly přispět k dosažení větší „bezpečnosti podniků“.

V říjnu 2009 bude osvědčení „Bezpečný podnik“ předáno téměř dvaceti právními subjekty. Některé právní subjekty obdrží toto ocenění již poněkolkáté. Tento příjemný výsledek a další pokračování v trendu zvyšování počtu držitelů osvědčení „Bezpečný podnik“ v následujících letech spočívá především na oblastních inspektorátech práce, které propagují tento program v rámci kontrol u právních subjektů. Kromě institucí zapojených v tomto programu patří poděkování tedy především všem inspektorům, kteří se podílejí na programu „Bezpečný podnik“ a přispívají tak ke zvyšování bezpečnosti práce u právních subjektů v rámci ČR.

Ing. Jiří Vala, Ph.D., inspektor-garant programu „Bezpečný podnik“
Státní úřad inspekce práce,

Tento příspěvek je pro Zpravodaj SÚIP zkrácen. Celý článek je k dispozici na www.suip.cz a www.bozpinfo.cz.

Odborníci z Evropské unie v Praze jednali o otázkách bezpečnosti práce (plenární zasedání výboru SLIC v rámci předsednictví ČR v Radě EU)

Praha ve dnech 28. a 29. května 2009 hostila 56. zasedání SLIC – Výboru vrchních inspektorů práce (Senior Labour Inspectors' Committee). Kromě zástupců orgánů inspekce práce ze všech 27 členských zemí EU se jednání zúčastnili také zástupci kandidátských zemí EU a zemí EFTA, členové Evropské komise, Evropské agentury pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci v Bilbau, Mezinárodní organizace práce v Ženevě a zástupci sociálních partnerů (Ministerstva zdravotnictví ČR, odborových svazů a zaměstnavatelských svazů).

První den jednání, které zahajoval ministr práce a sociálních věcí ČR JUDr. Petr Šimerka, byl tzv. tematický den, druhý den proběhlo vlastní plenární zasedání SLIC.

Tematický den tentokrát pojednával o velmi důležitých otázkách týkajících se naplňování strategie EU na léta 2007 až 2012 v oblasti BOZP.

Přípravě jednání tematického dne, vzhledem k významu očekávaných rozhodnutí, předcházela velmi intenzivní půlroční příprava v rámci mezinárodní pracovní skupiny. Základním, velmi ambiciózním úkolem evropské strategie je snížit pracovní úrazovost o 25 % na 100.000 pracovníků a snížit počet nemocí z povolání. Bylo tedy nutno připravit jednotný dotazník pro orgány inspekce práce členských zemí EU, který umožní odhalit jednotlivé dílčí problémy, přinese přehled kroků, které napomáhají naplňování strategie a ukáže trendy ve vývoji v celé EU, a to jednotným, dostatečně vypovídajícím způsobem.

JUDr. Šimerka zdůraznil význam zavádění, prosazování, případně vynucování dodržování zásad BOZP z hlediska ekonomických i sociálních dopadů jak v ČR a v jednotlivých stá-

tech, tak v rámci celé EU. Identické požadavky na bezpečnost výrobků, poskytovaných služeb i každodenní činnost pracovníků v rámci EU bez ohledu na národní hranice snižují ztráty a náklady plynoucí z pracovních úrazů a nemocí z povolání (v ČR cca 30 mld.), zvyšují konkurenceschopnost jednotlivých firem i celkově národní ekonomiky při respektování základních svobod, ze kterých vychází EU.

Dále JUDr. Šimerka seznámil přítomné s kroky, které k naplnění strategie EU v oblasti snižování pracovní úrazovosti připravila a podniká ČR, a upozornil na problémy, které byly odhaleny při vyhodnocení dotazníků. Zdůraznil význam prevence, včetně vytvoření příslušných zdrojů pro ni – z důvodů omezení možnosti poškození zdraví při práci – a správného nastavení sociálních systémů, které nejen umožní postupné zkrácení trvání pracovní neschopnosti pro pracovní úraz, aniž by tím byla ovlivněna úroveň péče o zraněného, ale i zpětné zařazení pracovníka do pracovního procesu v případě, že k poškození zdraví již dojde.

O problematice ochrany zdraví při práci hovořila MUDr. Anežka Sixtová, která zastupovala náměstkyně ministryně zdravotnictví a hlavního hygienika ČR MUDr. Víta. Ředitel Evropské agentury pro BOZP v Bilbau Jukka Takala seznámil přítomné s vývojem a trendy v celé EU. Vystoupení zástupce ČMKOS a poté Svazu průmyslu a dopravy ČR přiblížilo přístupy sociálních partnerů k řešení dané problematiky na pozadí stávajících ekonomických obtíží.

V další části se diskutovalo o účasti národních orgánů inspekce práce a úloze výboru SLIC v dalším období.

Po vyloučení výsledků rozborů doručených dotazníků (z 27 oslovených členských států EU jich vyplněné dotazníky zaslalo 24!) proběhla ve dvou pracovních skupinách diskuze o výsledcích dosaženého pokroku a významu jednotlivých prvků pro další zlepšení stavu a nutných opatření pro budoucnost. Představitel Švédska, země, která po ČR přebírá předsednictví v Radě EU, a poté ředitel Evropské agentury pro BOZP Jukka Takala shrnul dosavadní poznatky a výsledky jednání a navrhl další kroky, které bude nutno učinit v rámci jak švédského, tak i španělského, belgického a dalších předsednictví nejméně do konce roku 2012.

Hlavní problémy a úkoly, kterým čelí současná EU a se kterými bude nutno počítat v další činnosti inspekce práce při plnění úkolů zajištění konkurenceschopnosti, jsou:

- dopady hospodářské krize se

- všemi vlivy na trh práce,
- rychlé a průběžné definování nových metod práce inspekce při řešení nově vzniklých problémů,
- jednotný způsob monitoringu a hodnocení účinnosti inspekce práce, včetně vzájemného srovnávání,
- důslednější vynucování dodržování stanovených pravidel,
- sjednocení národních statistik při zajištění jejich transparentnosti,
- zlepšení spolupráce mezi členskými státy a institucemi EU,
- projednání výsledků na plenárním zasedání SLIC a přijetí konkrétních kroků a opatření pro další vývoj.

Výsledky jednání budou použity pro další zaměření činnosti národních orgánů inspekce práce směřující k pozitivnímu ovlivnění naplňování evropské strategie zaměřené na snížení pracovní úrazovosti ve druhé

polovině jejího trvání.

Dalšího dne, 29. 5. 2009, proběhlo vlastní plenární zasedání SLIC, které projednalo výsledky činnosti za uplynulé období, vyhodnotilo činnost stálých i ad hoc pracovních skupin, stanovilo konkrétní úkoly na příští období.

Pro ČR je nutno zdůraznit, že v roce 2010 bude provedeno hodnocení účinnosti naší inspekce práce při zavádění, prosazování a vynucování dodržování transponované sekundární legislativy EU. Hodnocení provede osmičlenná pracovní skupina inspektorů národních orgánů inspekce práce ze sedmi členských států pod vedením zástupce Holandska. Hodnocení je prováděno podle standardů stanovených jednotně pro všechny členské státy.

Ing. Jaromír Elbel,
vedoucí inspektor
Oblastní inspektorát práce
pro Středočeský kraj

Ministr práce a sociálních věcí ČR Petr Šimerka, zástupce Evropské komise (generálního ředitelství zaměstnanosti, sociálních věcí a rovných příležitostí) Costas Constantinou a generálního inspektora Státního úřadu inspekce práce Rudolf Hahn (zprava) při zahájení tematického dne v Praze.

Zástupkyně Ministerstva zdravotnictví ČR Anežka Sixtová, generální inspektor Státního úřadu inspekce práce Rudolf Hahn a zástupci Evropské komise Costas Constantinou a Andrew Murray (zleva) při jednání výboru SLIC v Praze.

Společná fotografie účastníků 56. plenárního zasedání Výboru vrchních inspektorů práce (SLIC).

Poznatky z kontrolní činnosti dodržování předpisů při výkonu umělecké, kulturní, sportovní nebo reklamní činnosti dítěte prováděné v roce 2008 Oblastním inspektorátem práce pro hlavní město Prahu

Je celospolečenským zájmem kontrolovat dodržování právních předpisů upravujících výkon umělecké, kulturní, sportovní a reklamní činnosti dětmi a chránit tak děti před nadměrným zatěžováním v důsledku takové činnosti. S přihlédnutím k územím s největším soustředěním provozovatelů, kteří uvedené činnosti využívají, byly kontrolami v této oblasti v roce 2008 pověřeny čtyři oblastní inspektoráty práce (dále OIP), a to OIP pro hlavní město Prahu, OIP pro Středočeský kraj, OIP pro Jihomoravský kraj a Zlínský kraj a OIP pro Moravskoslezský kraj a Olomoucký kraj. OIP pro hlavní město Prahu se přitom takto zaměřenými kontrolami zabýval již v roce 2007, kdy si kontrolu dodržování předpisů při výkonu umělecké, kulturní, sportovní nebo reklamní činnosti dětmi stanovil jako svůj regionální úkol.

Kontrolní činnost v této oblasti se poněkud liší od běžných kontrol, které provádějí inspektoráty práce, protože správní činnost je zde rozdělena mezi dva správní úřady.

Právním předpisem, který upravuje výše uvedenou činnost, je zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů. Ustanovení §§ 121–124 tohoto zákona upravují podmínky, za jakých může dítě výše uvedenou činnost vykonávat, a to na základě povolení vydaného příslušným úřadem práce. Úřad práce (dále ÚP) je povinen vydat rozhodnutí předat příslušnému inspektorátu práce, který je dle zákona č. 251/2005 Sb., o inspekcii práce, ve znění pozdějších předpisů, oprávněn v této oblasti vykonávat kontrolní činnost.

OIP pro hlavní město Prahu při své činnosti vycházel z podkladů, které obdržel od Úřadu práce pro hlavní město Prahu. Kritéria pro výběr kontrolovaných subjektů byla stanovena dvě:

- 1) kontrola dětí, pro které bylo vydáno nejvíce povolení pro různé provozovatele činnosti,
- 2) kontrola provozovatelů, kteří měli nejvíce vydaných povolení pro činnost dítěte.

Celkem inspektoři OIP pro hlavní město Prahu provedli 14 kontrol se zaměřením na oblasti, které je inspektorát práce oprávněn kontrolovat, tj. na:

- dodržování maximálního rozsahu činnosti dítěte,
- zajištění nepřetržitého odpočinku po skončení denního výkonu činnosti,
- zajištění soustavného dohledu způsobilou osobou v době dohodnuté činnosti,
- výkon činnosti v souladu s povolením ÚP,
- zajištění dodržování podmínek pro výkon činnosti včetně zajištění ochrany zdraví a bezpečnosti,
- dodržování zákazu výkonu činnosti dítěte mezi 22. a 6. hodinou.

V rámci jedné kontroly bylo kontrolováno vždy více dětí.

Kontrolní činností inspektoři zjistili, že byl dodržován maximální rozsah činnosti dětí a i v ostatních kontrolovaných oblastech nebylo zjištěno nedodržování předpisů. Ve 4 případech došlo k výkonu činnosti dítěte ještě před nabytím právní moci vydaného povolení. O tomto byl ÚP informován. Při následných kontrolách splnění uložených opatření již nebylo takové pochybení shledáno.

Na základě kontrol provedených v roce 2008 orgány inspekce práce získaly potřebný přehled v této oblasti. Zjištěná porušení nebyla vyhodnocena jako natolik závažná, aby byly uloženy finanční sankce. Na základě vydaných opatření k odstranění nedostatků se většinou uskutečnila následná kontrola s uspokojivým výsledkem.

Ing. Alena Švecová, vedoucí odboru pracovních vztahů a podmínek
Oblastní inspektorát práce pro hlavní město Prahu

Posuzování shody osobních ochranných prostředků

Pro uvádění výrobků na trh v České republice platí pravidla, která jsou uplatňována v celé Evropské unii. Platí to i pro osobní ochranné pracovní prostředky (OOPP), respektive pro širší skupinu osobních ochranných prostředků (OOP), používaných také pro sport a volný čas.

OOP (a stejně tak i OOPP), které jsou uváděny na trh v České republice, musí být bezpečné a poskytovat deklarované ochranné vlastnosti. Protože náš trh je součástí trhu evropského, máme zaveden celoevropský systém posuzování shody, který má za úkol garantovat společně dohodnutou technickou a bezpečnostní úroveň těchto výrobků.

Evropská směrnice 89/686/EHS, implementovaná v ČR prostřednictvím nařízení vlády č. 21/2003 Sb., společně s evropskými harmonizovanými normami, dávají jasné podmínky, které musí výrobci a dovozci dodržet. Všechny důležité OOP musí projít posouzením shody se základními požadavky na bezpečnost a ochranu zdraví u některého z evropských ozná-

mených subjektů (Notified body).

Správná funkce celého systému je koordinována na společných jednáních zástupců členských států EU i na jednotlivých národních úrovních. Cílem je udržování a zvyšování důvěry k používaným postupům, které jsou základní podmínkou pro volný pohyb OOP na evropském trhu. Výrobky posouzené v jedné členské zemi musí být možno bez dalšího prověřování prodávat a používat v kterékoliv členské zemi EU.

V České republice působí v oblasti posuzování OOP sedm autorizovaných subjektů. Koordinaci na národní úrovni v České republice zajišťuje Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v.v.i.

Dozor nad dodržováním stanovených podmínek u nás vykonává Česká obchodní inspekce. Také v rámci dozoru nad inspekcí práce je však nezbytné, aby inspektoři ověřovali, zda poskytované OOPP jsou opatřeny označením CE a zda je k dispozici příslušný návod na používání, který deklaruje, proti jakým rizikům prostředek chrání.

Problémy s kvalitou OOPP vyrábě-

ných v EU a zejména s kvalitou těch, které jsou dováženy, např. z asijských zemí, se vyskytují. Nedostatky často spočívají v neznalosti technických a bezpečnostních požadavků ze strany výrobců. Pokud výrobce navrhuje svůj výrobek bez těchto znalostí a teprve ve stadiu posuzování shody se je pokouší zpětně uplatnit, nebývá výsledek vždy uspokojivý.

OOPP jsou důležitým prvkem v systému ochrany pracovníků proti nejrůznějším, někdy i život ohrožujícím rizikům. Proto musí všechny zainteresované instituce dbát na vysokou kvalitu své práce. Dosud platná směrnice 89/686/EHS byla přijata již v roce 1989. V současné době se vypracovává návrh její novely, který bude vycházet z nového legislativního rámce platného průřezově pro všechny evropské směrnice zabývající se posuzováním shody. Novela této směrnice, která je očekávána v roce 2012, by měla přispět k dalšímu zkvalitnění posuzování shody OOPP.

Ing. Karel Škréta
Výzkumný ústav bezpečnosti práce,
v.v.i.

Vývoj pracovní úrazovosti v ČR v roce 2008

V roce 2008 došlo k výraznému poklesu počtu i četnosti pracovních úrazů s pracovní neschopností. Počet pracovních úrazů bez pracovní neschopnosti poklesl rovněž, ale nepatrně. Pracovní úrazovost se v České republice v roce 2008 vyznačovala podobným vývojem celkové pracovní úrazovosti a smrtelné pracovní úrazovosti. Hodnoty všech ukazatelů pracovní úrazovosti (kromě průměrné doby trvání jednoho případu) proti roku 2007 klesly. V roce 2008 bylo statisticky vykááno 174 smrtelných pracovních úrazů, což je o 14 případů méně než v roce 2007. Četnost smrtelných pracovních úrazů na 10.000 pojištěnců se meziročně snížila o 7,3 %.

V roce 2008 pokračoval dál pozitivní vývoj smrtelné pracovní úrazovosti z let 2002 až 2006 přerušovaný nepříznivým rokem 2007. Příznivý vývoj byl zaznamenán v odvětvích „zemědělství, myslivost, lesnictví“, „stavebnictví“, „doprava, skladování, spoje“ a „činnosti v oblasti nemovitostí, výzkum a vývoj“. Nepříznivý vývoj byl zaznamenán v odvětvích „obchod, opravy motorových vozidel a výrobků“, „finanční zprostředkování a pojišťovnictví“ a „veřejná správa a obrana, povinné sociální zabezpečení“. V odvětví „těžba nerostných surovin“ nedošlo k žádné vážné důlní nehodě.

Počet smrtelných pracovních úrazů stoupl zejména ve skupinách zdrojů úrazu „dopravní prostředky“, dále pak „materiál, břemena, předměty (kontakt s osobou při manipulaci a pády na osobu)“ a také „pracovní, cestovní dopravní prostory jako zdroje pádů osob“. Naopak pokles případů byl zaznamenán ve skupinách zdrojů úrazu „zdvihadla a dopravníky“, „průmyslové škodliviny“, „elektřina“ a „lidé, zvířata, živly“.

Absolutní počet pracovních úrazů s následnou pracovní neschopností klesl proti roku 2007 o 7,7 %. Počet pojištěnců meziročně klesl jen nepatrně (o 2,2 %, tj. o 25 tisíc). To se promítlo do četnosti těchto pracovních úrazů, pokles byl zaznamenán obdobný (o 7,1 %). Snížil se počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti pro pracovní úrazy (o 1,5 %) a tím i průměrný denní stav práce neschopných (o 1,7 %) a také průměrné procento pracovní neschopnosti (o 1,4 %).

Jediný relativní ukazatel, který dlouhodobě vykazuje trend pozvolného růstu, je průměrná doba trvání jednoho případu. V roce 2008 to bylo již 49,8 kalendářních dnů na jeden případ. Protože počet pracovních úrazů s pracovní neschopností klesl meziročně dynamičtěji než počet dnů této pracovní neschopnosti, došlo k rekordnímu nárůstu tohoto ukazatele, a to o 6,8 %.

Do vývoje vykazované pracovní úrazovosti se tedy i v roce 2008 promítl pokračující technický vývoj a kontrolní činnost inspekce práce. Trend hospodářského oživení se koncem loňského roku zpomalil.

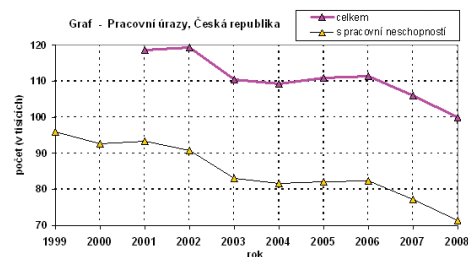
Nejčastějším zdrojem pracovních úrazů s pracovní neschopností nad 3 dny byla v roce 2008 skupina „materiál, břemena a předměty“ (40 %). U závažných pracovních úrazů to byla skupina „pracovní, cestovní dopravní prostory jako zdroje pádů osob“ (34 %) a u smrtelných pracovních úrazů skupina „dopravní prostředky“ (41 %). Nejčastější příčinou pracovních úrazů s pracovní neschopností nad 3 dny bylo v roce 2008 „špatně nebo nedostatečně odhadnuté riziko“ (80 %). U smrtelných pracovních úrazů to bylo „používání nebezpečných postupů nebo způsobů práce včetně jednání bez oprávnění, proti zákazu, prodlévání v ohroženém prostoru“.

Celkově 69.243 pracovních úrazů bylo spojeno s následnou pracovní neschopností delší než 3 dny. Bez následné pracovní neschopnosti bylo vykááno celkem 28.650 pracovních úrazů. Pokud se týče relativních ukazatelů pracovní úrazovosti, došlo v roce 2008 k velkému poklesu četnosti pracovních úrazů s pracovní neschopností na 100 pojištěnců z hodnoty 1,68 na hodnotu 1,56. Také průměrné procento pracovní neschopnosti pro pracovní úraz proti roku 2007 kleslo z hodnoty 0,215 % na hodnotu 0,212 %.

V roce 2008 významně vzrostla průměrná délka trvání případu pracovní neschopnosti pro pracovní úraz z hodnoty 46,62 na hodnotu 49,78 kalendářních dnů, tj. o 3,16 dne. To byl největší nárůst za posledních minimálně 20 let a překonal tím i nárůst z roku 1993 (2,99 dne). V důsledku pracovní neschopnosti pro pracovní úraz bylo denně v práci nepřítomno v průměru 9.695 osob, o 170 osob méně než v roce 2007.

Obdobný trend nárůstu průměrné doby tr-

vání pracovní neschopnosti provází v České republice i vývoj pracovní neschopnosti v důsledku nemocí a mimopracovních úrazů. Zatímco počet nových případů pracovní neschopnosti v důsledku úrazů a nemocí od roku 1999 postupně klesl o 41,7 %, průměrná doba pracovní neschopnosti na jeden případ vzrostla ve všech oblastech souhrnně o 13,0 dne na hodnotu 39,0 dne. Pracovní úrazy přitom zaznamenaly v posledních deseti letech nárůst tohoto

ukazatele o 10,4 dne (tj. o 26,4 %) na průměrnou hodnotu 49,8 dne. Příčinou tohoto obecného trendu nebyl vzrůst pracovních rizik nebo zhoršování zdravotního stavu obyvatelstva, ale především organizace zdravotní péče a dostatečně nemotivující nemocenské pojištění.

Nejmenší podíl na pracovních úrazech s pracovní neschopností nad tři dny a největší podíl na pracovních úrazech smrtelných měly zdroje úrazu:

I. Dopravní prostředky na případech s pracovní neschopností nad tři dny 4,3 %, na závažných 20,0 % a na smrtelných 40,8 %.

IX. Elektřina na případech s pracovní neschopností nad tři dny 0 %, na závažných 1,5 % a na smrtelných 2,6 %.

Největší podíl na pracovních úrazech s pracovní neschopností nad tři dny a nejmenší podíl na pracovních úrazech smrtelných měly zdroje úrazu:

V. Materiál, břemena, předměty na případech s pracovní neschopností nad tři dny 39,8 %, na závažných 17,9 % a na smrtelných 14,7 %.

VI. Nářadí, nástroje, ručně ovládané strojíky a zařízení na případech s pracovní neschopností nad tři dny 9,5 %, na závažných 1,5 % a na smrtelných 0 %.

X. Lidé, zvířata a přírodní živly na případech s pracovní neschopností nad tři dny 3,6 %, na závažných 2,7 % a na smrtelných 1,0 %.

Ing. Petr Mrkvička

Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v.v.i.